

Pregledni članci

MAPIRANJE KOMPETENCIJA ZA MEDICINSKE SESTRE/TEHNIČARE SPECIJALISTE U EUROPI: PROTOKOL PRETRAŽNOG PREGLEDA

Biljana Filipovic^{1,2,3}, Tihana Gaspert^{3,4}, Adriano Friganovic^{1,2,3}, Alessandro Stievano^{3,5}, Vedrana Vejzovic^{3,6}

¹ Katedra za zdravstvenu njegu, Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska

² Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska

³ Education and Scientific Committee, European Specialist nurses Organisation, Arnhem, Nizozemska

⁴ Faculty of Health Sciences, University of Maribor, Slovenija.

⁵ Centre of Excellence for Nursing Scholarship OPI, Rim, Italija

⁶ Department of Care Science, Faculty of Health and Society, Malmo University, Švedska

Dopisni autor: Tihana Gašpert tihana.batrnek@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.65241/wh.8.1.16>

Citiranje: Filipovic B, Gaspert T, Friganovic A, Stievano A, Vejzovic V. Mapiranje kompetencija za medicinske sestre/tehničare u Europi: pretražni pregled. *World of Health*. 2025;1(8):149-152. <https://doi.org/10.65241/wh.8.1.16>

Primljeno: 15. srpnja 2025. | Recenzirano: 12. rujna 2025. | Prihvaćeno: 15. rujna 2025.

SAŽETAK

Pozadina: Usklađivanje kompetencija specijaliziranih medicinskih sestara diljem Europe postalo je sve važnije zbog sve većeg oslanjanja na medicinske sestre specijaliste, posebno u regijama koje se suočavaju s nedostatkom medicinskih stručnjaka. To oslanjanje odražava trend prema specijaliziranoj skrbi za rješavanje raznolikih i složenih izazova u zdravstvu.

Cilj: Sustavno mapirati i sintetizirati postojeću literaturu i okvire o kompetencijama medicinskih sestara specijalista u Europi, uz istovremeno identificiranje nedostataka i mogućnosti za usklađivanje.

Metode: Ovaj pretražni pregled slijedi metodologiju Instituta Joanna Briggs te se o njemu izvještava u skladu sa smjernicama za pretražni pregled pod nazivom Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses extension for Scoping Reviews, uključujući dijagram toka.

Ključne riječi: mapiranje kompetencija, medicinske sestre specijalisti, sestrinske kompetencije, napredna sestrinska praksa, profesionalni standardi, Europa, Europska unija.

UVOD

Uloga medicinskih sestara specijalista u europskom zdravstvenom krajoliku ključna je, posebno zato što se regija suočava sa složenim zdravstvenim izazovima poput starenja stanovništva, porasta prevalencije kroničnih bolesti i potrebe za naprednim terapijskim intervencijama. Medicinske sestre specijalisti imaju jedinstven položaj za rješavanje tih izazova jer nude stručnost u ciljanim područjima zdravstvene skrbi koja zahtijevaju naprednu obuku i duboko razumijevanje specifičnih potreba pacijenata (1). Od početka 21. stoljeća uloge, regulacija i kompetencije medicinskih sestara specijalista (SN) opširno su opisane, ali njihova provedba unutar Europske unije (EU) prepuštena je vlastitim odlukama država članica, što je dovelo do fragmentiranog pristupa diljem kontinenta (2).

Raznolikost obrazovnih sustava i regulatornih okvira u europskim zemljama rezultira značajnom heterogenošću u paradigmama osposobljavanja i kriterijima kompetencija za medicinske sestre specijaliste. Razlike u obrazovnim ishodima mogu dovesti do nedosljednosti u kliničkim kompetencijama, koje su ključne za osiguravanje visokih standarda skrbi i sigurnosti pacijenata. Štoviše, nedostatak ujednačenosti u kvalifikacijama priznatima u inozemstvu značajno otežava mobilnost medicinskih sestara unutar Europske unije. Posljedično, postoji hitna potreba za usklađivanjem standarda profesionalnog

razvoja. Uspostavljanje standardiziranog okvira osiguralo bi da medicinske sestre specijaliste budu ujednačeno opremljene kompetencijama potrebnim za zadovoljavanje zahtjeva suvremene zdravstvene skrbi, koju sve više karakteriziraju prekogranični zdravstveni izazovi i integracija naprednih medicinskih tehnologija (3). Brojne studije navode konkretne primjere fragmentacije. Na primjer, istraživanje provedeno u 29 europskih zemalja otkrilo je veliku varijabilnost u načinu kako se medicinske sestre specijaliste nazivaju, obrazuju, certificiraju i reguliraju, s velikim razlikama u opsegu prakse (4). Programi sestrištva razlikuju se po organizaciji (sveučilišni naspram specijalizacije naspram mješovito), uvjetima upisa, regulaciji i minimalnim kompetencijama (5). Slično tome, usporedbe kurikuluma za preddiplomski studij sestrištva u 15 zemalja identificirale su i trogodišnje i četverogodišnje programe, različite raspodjele kliničke i teorijske obuke te razlike u zahtjevima za praktičnim iskustvom (6).

Nadalje, zdravstvena politika Europske unije rigorozno naglašava imperativ visokokvalitetne skrbi uz slobodno kretanje zdravstvenih djelatnika unutar svojih granica, uokvirujući te elemente kao temeljne ciljeve unutar šire europske zdravstvene strategije. Takvo usklađivanje ključno je ne samo za poboljšanje učinkovitosti pružanja zdravstvene skrbi, već i za olakšavanje nesmetane razmjene i raspoređivanja medicinskih sestara diljem EU-a, čime se maksimizira iskorištenost resursa i rješavaju regionalne razlike u pružanju zdravstvene skrbi. Rješavanje postojećih nedosljednosti u obrazovnim standardima i kompetencijama ključno je za unapređenje strateških ciljeva EU-a u razvoju održivih, dostupnih i pravednih zdravstvenih sustava diljem kontinenta (7). Ovo strateško usklađivanje potencijalno bi kataliziralo poboljšanja ishoda liječenja pacijenata i učinkovitosti sustava osiguravanjem ujednačeno kompetentne medicinske radne snage koja je dobro pripremljena za snalaženje u složenostima modernih zdravstvenih okruženja i učinkovit doprinos transnacionalnoj agendi zdravstvene zaštite (8,9).

Potreba za usklađivanjem kompetencija medicinskih sestara specijalista diljem Europe porasla je jer se zdravstveni sustavi sve više oslanjaju na medicinske sestre specijaliste kako bi popunili kritične praznine, posebno u nedovoljno opskrbljenim regijama s ozbiljnim nedostatkom medicinskih stručnjaka. Ovo rastuće oslanjanje odražava širi trend prema specijaliziranoj skrbi kao odgovor na raznolike i složene izazove zdravstvene skrbi koje predstavljaju moderna društva. Promicanjem jedinstvenog i koherentnog obrazovnog okvira s ciljem postizanja specijalističkih kompetencija, prvenstveno općih, a zatim povezanih s pojedinačnim predmetima, Europska unija može osigurati da je njezina radna snaga medicinskih sestara adekvatno pripremljena s potrebnim vještinama i znanjem kako

bi učinkovito odgovorila na ove promjenjive zahtjeve zdravstvene skrbi (9).

Metodologija pretražnog pregleda odabrana je zbog mogućnosti temeljitog istraživanja mapiranja kompetencija za medicinske sestre specijaliste u Europi. Provedena je preliminarna pretraga baza podataka MEDLINE, PROSPERO i Open Science Framework te nisu pronađeni trenutni ili tekući sustavni pregledi, niti pretražni pregledi na tu temu. Ova tema je ključna jer osigurava usklađivanje kompetencija medicinskih sestara specijalista diljem Europe, čime se potiče mobilnost i dosljednost u kvaliteti skrbi.

Također se bavi rastućim potrebama zdravstvene zaštite raznolikih populacija opremanjem medicinskih sestara standardiziranim, naprednim vještinama kako bi učinkovito zadovoljile složene kliničke zahtjeve. Stoga ovaj pretražni pregled ima za cilj sustavno istražiti i sintetizirati postojeću literaturu i okvire o kompetencijama medicinskih sestara specijalista u Europi.

Specifični ciljevi su:

- Identificirati i kategorizirati kompetencije potrebne za medicinske sestre specijaliste u europskim zemljama.
- Identificirati nedostatke i mogućnosti za usklađivanje.
- Ispitati usklađenost (ili neusklađenost) između kompetencija u kontekstu prioriteta i politika zdravstvene zaštite EU.

Pregledno pitanje

Koje su kompetencije trenutno na snazi za medicinske sestre specijaliste diljem Europe?

KRITERIJI UKLJUČIVANJA

Sudionici

Ciljna skupina obuhvatit će studije ili dokumente koncentrirane na medicinske sestre specijaliste, definirane kao osobe koje su prošle naprednu obuku ili obrazovanje u određenom području sestrištva prakse. Također će uključivati materijale koji se bave perspektivama edukatora, kreatora politika i zdravstvenih organizacija uključenih u razvoj ili provedbu okvira za obrazovanje i kompetencije medicinskih sestara.

Koncept

Pregled će uključiti studije koje istražuju ili analiziraju kompetencije potrebne za uloge medicinskih sestara specijalista, kao i obrazovne modele, puteve i okvire korištene za njihovu obuku. Uključit će i okvire koji

opisuju temeljne vještine, znanja i stavove koji se očekuju od medicinskih sestara specijalista te strukturu ili sadržaj obrazovnih programa.

Kontekst

U kontekstu europskih zemalja, obuhvaćene su studije i okviri relevantni za zdravstvene sustave, regulatorna tijela i obrazovne institucije unutar Europe. Također će se razmotriti dokumenti koji raspravljaju o transnacionalnim, ili inicijativama na razini EU usmjerenima na usklađivanje obrazovanja i kompetencija medicinskih sestara preko granica.

Vrste izvora

Pretražni pregled sadržavat će sveobuhvatan pregled nekoliko dizajna studija te uključiti kvantitativna, kvalitativna i istraživanja mješovitim metodama. Također će se uključiti sekundarni izvori poput meta-analiza i sustavnih pregleda literature. Siva literatura obuhvatit će vladina izvješća, smjernice profesionalnih organizacija, bijele knjige i dokumente institucija ili regulatornih tijela EU. Osim toga, bit će uključeni obrazovni okviri, nacrti kurikuluma i standardi kompetencija nacionalnih ili međunarodnih organizacija medicinskih sestara kako bi se pružilo sveobuhvatno razumijevanje teme. Izvori bez dostupnosti punog teksta bit će isključeni.

METODE

Predloženi pretražni pregled pridržavat će se JBI pristupa za provođenje pretražnog pregleda te će biti predstavljen dijagramom toka Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-analyses extension for scoping reviews (PRISMA-ScR), kako je navedeno u izjavi PRISMA-ScR.

STRATEGIJA PRETRAŽIVANJA

Početno pretraživanje provedeno je u jednoj bazi podataka kako bi se identificirale ključne riječi i indeksni pojmovi. Na temelju toga formulirana je strategija za pretraživanje u drugim bazama podataka. Pretražit će se CINAHL Ultimate, MEDLINE, PsycArticles (EBSCO), Web of Science, PubMed i Cochrane Library. Osim toga, istražiti će se siva literatura u bazi podataka ProQuest Dissertations & Theses i Google Scholaru. Za pretraživanje Google Scholaru započet ćemo posjetom web stranici Google Scholar i korištenjem privatnog načina pregledavanja ili brisanjem kolačića i predmemorije prije početka pretraživanja kako bismo smanjili personalizirane rezultate. Provjerit ćemo je li jezik konfiguriran na engleski ili na jezik koji odgovara našem istraživanju i, ako je moguće, izmijenit ćemo

postavke lokacije kako bismo ublažili svaku potencijalnu pristranost povezanu s lokacijom. Pretraživanje će se izvršiti unosom formuliranih upita za pretraživanje u Google Scholar i ispitivanjem početne skupine rezultata kako bi se provjerila njihova relevantnost. Procijenit ćemo početnih 200 rezultata, što je otprilike ekvivalent prvih 20 stranica, s obzirom na njihovu relevantnost uzimajući u obzir naslov i sažetak. Tijekom ovog procesa, vodit ćemo zapisnik o količini otkrivenih relevantnih članaka i svim izmjenama napravljenim u tehnici pretraživanja. Kako bismo učinkovito rukovali velikom količinom informacija i optimizirali produktivnost, provodit ćemo pravila zaustavljanja. Točnije, naša pretraga će prestati nakon što pregledamo 200 rezultata, pod uvjetom da u posljednjih 50 rezultata nisu otkriveni dodatni relevantni članci. Kako bismo ublažili utjecaj pristranosti lokacije, za posjet Google Scholaru koristit ćemo VPN s neutralne lokacije ako je dostupan. To će nam omogućiti učinkovito upravljanje lokalizacijom, kolačićima i predmemoriranim informacijama. Prije pretraživanja izbrisat ćemo kolačiće i predmemoriju preglednika kako bismo ograničili prilagođene rezultate pretraživanja. Osim toga, pretraživanja ćemo izvoditi u načinu privatnog pregledavanja (anonimni način) kako bismo smanjili utjecaj prethodno pohranjenih informacija na rezultate pretraživanja. Sve objavljene i neobjavljene studije napisane na engleskom jeziku bit će razmotrene za uključivanje, bez obzira na datum objave.

Tehnika pretraživanja bit će prilagođena za svaku bazu podataka i/ili izvor informacija, uzimajući u obzir sve relevantne ključne riječi i indeksne pojmove. Popis literature koji sadrži sve izvore informacija uključene u studiju podvrgnut će se procesu provjere kako bi se identificirale sve relevantnije studije.

Niz za pretraživanje kreiran je pomoću ključnih riječi na engleskom jeziku i njihovih sinonima te logičkih operatora. Konačni niz za pretraživanje za svaku bazu podataka može se vidjeti u Tablici 1.

STUDIJA/ODABIR IZVORA DOKAZA

Citati relevantnih studija bit će uvezeni u softver za upravljanje referencama EndNote kako bi se uklonili duplikati. Naslove i sažetke ocijenit će dva neovisna recenzenta kako bi se utvrdila njihova usklađenost s kriterijima uključivanja utvrđenim za pregled. Rayyan će se koristiti za ubrzanje početne evaluacije sažetaka i naslova primjenom poluautomatiziranog postupka koji naglašava upotrebljivost. Dva recenzenta temeljito će procijeniti cijeli tekst odabranih citata na temelju kriterija uključivanja. Pretražnim pregledom dokumentirat će se i opisati razlozi za isključivanje izvora dokaza iz cjelovitog teksta ako ne ispunjavaju unaprijed određene kriterije uključivanja. Svi sukobi među recenzentima u svakoj fazi postupka odabira rješavat će se raspravom ili uključivanjem dodatnog recenzenta ili recenzenata.

Sveobuhvatni nalazi pretraživanja i odabira studija za uključivanje bit će u potpunosti dokumentirani u konačnom pretražnom pregledu.

IZDVAJANJE PODATAKA

Dva neovisna recenzenta će neovisno izdvojiti podatke pomoću alata za ekstrakciju podataka. U ovom pregledu, podaci o sljedećim varijablama bit će izvučeni iz uključenih studija:

- autor (i)
- godina izdanja
- podrijetlo/zemlja podrijetla (gdje je izvor objavljen ili proveden)
- ciljevi/svrha
- metodologija/metode
- okvir kompetencija
- ishodi i njihovi detalji
- ključni nalazi koji se odnose na pitanje pretražnog pregleda
- relevantnost za prioritete zdravstvene zaštite EU-a.

Alat za ekstrakciju podataka bit će prilagođen prema potrebi, na temelju prirode uključenih studija. Sve nesukladnosti u izdvojenim podacima bit će riješene raspravom ili s trećim recenzentom ako je potrebno.

Alat za ekstrakciju podataka za nacrt bit će modificiran i revidiran prema potrebi tijekom procesa dobivanja podataka iz svakog uključenog izvora dokaza. Ako je prikladno, autori radova bit će kontaktirani kako bi se pribavili svi dodatni podatci ili oni koji nedostaju, a mogli bi biti potrebni.

ANALIZA I PREDSTAVLJANJE PODATAKA

Nalazi će biti sažeti i prikazani prema primarnim kategorijama predložaka za ekstrakciju podataka, organizirani na način koji izravno odgovara ciljevima pregleda. Nalazi studije bit će predstavljeni u obliku narativnog sažetka. (7). Razmotrit će se i drugi stilovi prezentacije podataka iz istraživanja, npr. tablice, slike i oblaci riječi.

LITERATURA

1. European Specialist Nurses Organisations. Campaign 12-May 2022: Final for print [Internet]. Brussels: European Specialist Nurses Organisation; 2022. Available from: https://www.esno.org/assets/files/CAMPAIGN_12-MAY_2022-FINAL_FOR_PRINT.pdf
2. Decock N, Friganovic A, Kurtovic B, Oomen B,

Crombez P, Willems C. Temper the Specialist Nurses Heterogeneity in the Interest of Quality Practice and Mobility-18 EU Countries Study. *Healthcare (Basel)*. 2022;10(3):435. doi: 10.3390/healthcare10030435.

3. Zumstein-Shaha M, Grace PJ. Competency frameworks, nursing perspectives, and interdisciplinary collaborations for good patient care: Delineating boundaries. *Nurs Philos*. 2023;24(1):e12402. doi: 10.1111/nup.12402.
4. Dury C, Hall C, Danan JL, Mondoux J, Aguiar Barbieri-Figueiredo MC, Costa MAM, Debout C. Specialist nurse in Europe: education, regulation and role. *Int Nurs Rev*. 2014;61(4):454-62.
5. Rautiainen E, Vallimies-Patomäki M. A review of the organisation, regulation, and financing practices of postgraduate education in clinical nursing in 12 European countries. *Nurse Educ Today*. 2016;36:96-104.
6. Antão C, Santos B, Santos N, Fernandes H, Barroso B, Mărginean CO, Pimentel H. Nursing degree curriculum: differences and similarities between 15 European countries. *Nurs Rep*. 2025;15(3):112. European Specialist Nurses Organisations. ESNO Declaration Report [Internet]. Brussels: European Specialist Nurses Organisation; 2023. Available from: https://www.esno.org/assets/files/ESNO_DECLARATION%20REPORT.pdf
7. Rafferty AM, Busse R, Zander-Jentsch B, Sermeus W, Bruyneel L, editors. Strengthening health systems through nursing: Evidence from 14 European countries. Health Policy Series No. 52. Brussels: European Observatory on Health Systems and Policies; 2019. Available from: https://eupha.org/repository/sections/hwr/OBS_What_is_a_nurse-2019.pdf
8. Greenley R, Aiken LH, Sermeus W, McKee M, on behalf of the Magnet4Europe consortium. Strengthening Europe's nursing workforce: strategies for retention [Internet]. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2024. Available from: <https://eurohealthobservatory.who.int/publications/i/strengthening-europe-s-nursing-workforce-strategies-for-retention>
9. World Health Organisation. Task shifting: rational redistribution of tasks among health workforce teams: global recommendations and guidelines [Internet]. Geneva: World Health Organisation; 2009. Available from: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44100/WHO_HRH_HP_N_08.6_eng.pdf